

Загальні поради для роботи з фільмом

Автор: Олександра Козорог.

В цьому розділі подано базові рекомендації для активного навчального перегляду документальних фільмів. Використання документального кіно на уроках та позакласних заходах створює сприятливу атмосферу для плідних дискусій, що допоможуть не лише розширити кругозір, а й надати учасникам знання з різних актуальних проблем, які потребують вирішення, тощо. Не лише перегляд фільму, а і його обговорення має стати ключовим моментом освітнього заходу.

Перетворення перегляду фільму на навчальний захід передбачає особливу організацію перегляду та умовний розподіл процесу на кілька важливих частин. Нижче подано базові рекомендації для активного навчального перегляду документальних фільмів, які підготовлено на основі матеріалів посібника «Інноваційні візуальні методи вирішення соціальних проблем у громаді» (Львів: ГО Центр правових та політичних досліджень «СІМ», 2017).

1. Сформулюйте мету:

- актуалізація порушених у фільмі проблем;
- розуміння можливостей дій для формування та збереження історичної пам'яті, розв'язання наявних проблем.

2. Сформулюйте завдання:

- донести або поглибити інформацію, що стосується проблем збереження пам'яті про історію Бабиного Яру;
- активізувати увагу глядачів у процесі перегляду, сформулювавши завдання перед переглядом;
- залучити до активного осмислення фільму, шляхом «увімкнення» асоціативного мислення, стимулювання образного мислення, намагань зрозуміти художні прийоми, використані автором.

3. Перед переглядом фільму:

- Зробіть короткий вступ про документальний фільм як мистецтво та засіб актуалізації суспільно важливих проблем.
- Дайте коротку довідку про автора фільму і про фільм.
- Поясніть, що автор, знімаючи фільм, мав певну мету і хотів донести певну ідею до глядачів.
- Поясніть, що більшість авторів для посилення ефекту використовують різні засоби – технічні прийоми (специфіку зйомки, кольорову гаму, ракурс камери тощо), асоціації (є певні символи, які їх викликають), музику тощо.
- Попросіть учасників також бути готовими після перегляду розказати, які фрагменти фільму й чому вони вважають «ключовими», найважливішими.

4. Після перегляду фільму:

- Проведіть обговорення згідно із запропонованими перед переглядом питаннями, усіляко стимулюючи дискусію (вчитель також має брати у ній участь).
- Починайте обговорення з озвучення учасниками відчуттів, емоцій, які викликав у них

фільм. Це зніме емоційне напруження і дасть можливість працювати далі, концентруючись на змісті фільму та проблемах, які він порушує.

Зверніть увагу: Модератору показів і обговорень необхідно мати навички активного спілкування, знати ефективні прийоми роботи з аудиторією та основні принципи проведення дискусії.

Методи роботи з фільмом

Наповнити змістом вище описану структуру допоможуть конкретні методи для залучення глядачів до процесу обговорення і навчання. Вже довгий час ці методи розробляють та удосконалюють організатори фестивалів документального кіно про права людини Docudays UA. Дещо із наведеного нижче адаптовано за матеріалами їхнього посібника «Документальні фільми про права людини як інструмент медіапросвіти» (Київ: Docudays UA, DOCU/КЛУБ, 2016).

«Груповий аналіз»

Цей вид діяльності полягає в тому, що учні, об'єднавшись у групи, мають подивитись на визначену перед переглядом проблему/запитання під певним кутом. Під час перегляду фільму учні шукають відповіді на поставлені проблеми/запитання, а потім обговорюють і презентують свої думки в групах.

Варіант 1: Хто є ключовими персонажами фільму? Чому ви так вважаєте?

Який персонаж із фільму вам найбільше імпонує? Чому? Якби вам випала нагода стати ключовим персонажем фільму, які думки озвучили б ви?

Варіант 2: Які важливі теми порушують у фільмі? Що, на вашу думку, пов'язує ці теми? Чому автори фільму поєднують їх разом? Якої мети намагались таким чином досягти автори фільму?

Варіант 3: Подумайте і спробуйте визначити головну ідею фільму. Які режисерські прийоми, знахідки у фільмі допомагають зрозуміти ставлення авторів до своїх ключових героїв та порушених ними проблем? Поясніть свою думку.

«Записник режисера»

Варіант 1. Перед початком перегляду запропонуйте учням ознайомитись із цитатами з фільму, а в процесі перегляду або після – визначити послідовність цих висловів.

Варіант 2. Перед початком перегляду запропонуйте учням розглянути роздруковані кадри з фільму, а в процесі перегляду або після – визначити їхню послідовність.

«Чистий аркуш»

Кожен учень отримує чистий аркуш паперу, на якому під час перегляду картини має зафіксувати найяскравіший епізод або факт фільму, який вразив найбільше. Після перегляду учні представляють свої результати, порівнюють та обговорюють їх. За результатами обговорення можна, наприклад, визначити найуважнішого глядача.

«Банк ідей»

Перед початком перегляду учасники отримують запитання: «Що вони знають про Бабин Яр?». Думки, припущення, факти, імена, проблеми – все це записують на дошці або великому аркуші паперу.

Варіант 1. Після перегляду фільму ці записи перевіряють на достовірність.

Варіант 2. Записи можна перевіряти під час перегляду в режимі стоп-кадру. Тобто, дискусія відбуватиметься на основі попереднього прогнозування.

Після обговорення записів та їх коригування можна провести обговорення, щоб з'ясувати, що саме стало причиною/причинами такого результату.

«Лист режисеру»

Після перегляду фільму учням пропонується написати свій відгук на одному великому аркуші паперу із запитанням «Що б ви сказали режисеру, якби він був поряд?»

«Відкритий мікрофон»

Варіант 1. Усім учасникам ставлять одне запитання, на яке кожен має дати відповідь, а потім передати уявний мікрофон іншому учаснику. Бажано, щоб відповіді не повторювались.

Варіант 2. Учасники впродовж фільму придумують самостійно по одному запитанню, яке вони поставлять своїм колегам після перегляду. Можна попросити учнів записати їх на маленьких аркушах, скласти в коробку і потім вибрати запитання наосліп.

«Знаю/хочу дізнатись/дізнався»

Перед переглядом фільму озвучте його назву й тему, якій він присвячений.

Роздайте учням таблиці і запропонуйте їм упродовж 5 хвилин подумати про цю тему і заповнити перші дві колонки в таблиці.

Що я знаю?	Що я хотів/ла б дізнатись?	Що я дізнався/лась?
1.	1.	1.
2.	2.	2.

Після перегляду фільму попросіть учнів заповнити третю колонку.

Об'єднайте учнів у малі групи. Запропонуйте обговорити отримані результати в групах, звертаючи увагу на те, що збіглося і чим відрізняються знання/очікування/результати. Потім учні презентують результати роботи в групах. Наприкінці можна обговорити, що саме нам дає така форма роботи і які висновки ми можемо з цього зробити.

«Афіша»

Запропонуйте учням створити афішу до фільму, яка допоможе привернути увагу до нього їхніх однолітків, батьків, знайомих.

Які образи, символи, зображення, картини, портрети, фото вони там розмістили? Які «слогани»/фрази/висловлювання використали? Чому?

«Анотація»

Запропонуйте учням підготувати текстовий анонс/анотацію фільму до шкільної/міської газети.

Запитання для загального обговорення фільму:

- Які почуття/емоції викликав фільм?
- Прослуховуючи вступне слово вчителя до фільму, ви налаштувались на певне сприйняття твору і проблем, які він намагається до нас донести. Чи виправдалися ваші очікування?
- Що найсильніше вразило вас у цьому фільмі? Які епізоди фільму найбільше запам'ятали?
- Яким є «послання» фільму?
- Які прийоми зйомки використовував автор, щоб передати свою ідею глядачам?
- Які ключові символи ви побачили у фільмі і які думки вони відбивають?
- Чому саме ці символи використав режисер?
- Які символи запропонували б ви? Поясніть свою думку.
- Які проблеми щодо збереження пам'яті крізь призму історії Бабиного Яру порушує фільм?
- Як герої фільму, ті, що давали інтерв'ю, пропонують вирішити наявні проблеми?
- Проаналізуйте динаміку поглядів/ставлення до подій, що відбувались у Бабиному Яру? Які змінилась свідомість людей? Припустіть, з чим це могло бути пов'язано.
- Висловіть припущення: погляди яких політичних і суспільних груп впливали на ситуацію, що утворилась унаслідок забудови Бабиного Яру на сьогодні? Аргументуйте свою думку.
- Що змінюють у людях події, які вони пережили? Поясніть свою думку за допомогою сюжетів/епізодів/висловів із фільму.
- Що, на ваш погляд, потрібно зробити, щоб на території Бабиного Яру було вшановано пам'ять про всіх загиблих тут людей?
- Чи можливо виробити універсальні практики вшанування пам'яті жертв Бабиного Яру? Сформувати спільну пам'ять про це місце?
- Що особисто ви можете зробити для розв'язання цієї проблеми?